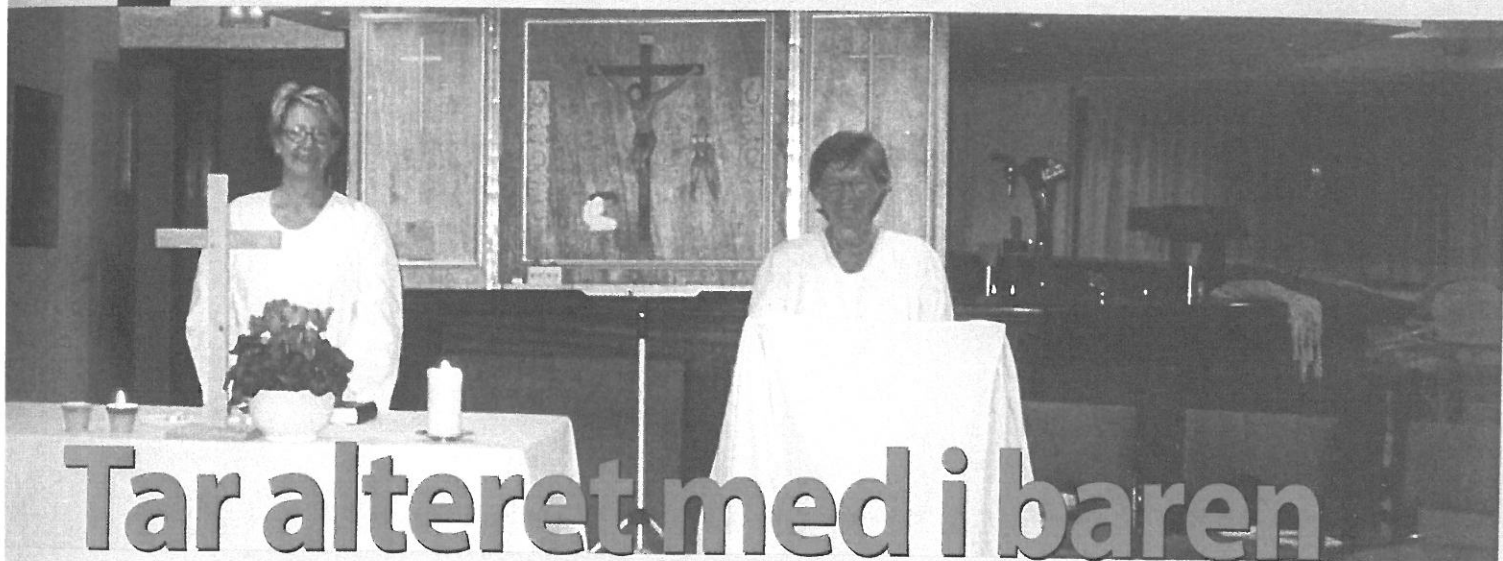

Innsatsen for Gud og medmennesker bringer dem høyt og lavt, på kirkens vegne. Fra Sydishavet, via Syden til sykehjem og sanatorier. Diakoner møter du der du minst venter dem. I dette Steg-temaet går vi tett på noen av dem.

4

Tar alteret med i baren

Gudstjeneste foran bardisken på Star Tour-hotellet? En spøk, trodde Bodil Wang, student i diakoni-praksis på Mallorca.

Av Asle Finnseth

Men det var bare til hun hadde opplevd i praksis hvordan Sjømannsmisjonen treffer norske Syden-turister på hjemmebane.

– Kirken er veldig mobil der nede, påpeker Wang. – Den møter folk der de er. Det opplevdes veldig riktig når kirken inntok hotellbaren med det sammenleggbare alteret, med klokkeklang innspilt på kassett og korsang ved «de fastboende», sier hun.

I snitt møter 80 skandinaver til gudstjenestene. De avholdes hver søndag og tirsdag på forskjellige hoteller på øya. Når den mobile kirken trilles ut går det ofte ikke lenge før lysene dempes og dansebandet overtar regien.

10 000 I «MENIGHETEN»

Sammen med sin medstudent Jorun Ingebretsen tilbrakte Bodil Wang fem uker av sin diakoni-praksis under veiledning av den norske sjømannspresten som er stasjonert på ferieøya. Praksisen er en del av diakoniåret ved Den teologiske høyskolen på Diakonhjemmet. «Sognet» der de hadde praksis omfatter mer enn 10 000 soltørste nordmenn – mange av dem pensjonister – som hver vinter gjester øya.

– Dette har gitt mersmak, sier Jorun Ingebretsen. – Bildet jeg hadde av Sjømannsmisjonen før praksisoppholdet var at dette er en sosialt engasjert og inkluderende kirke. Det skulle vise seg å stemme. Sjømannsmisjonen er en diakonal kirke. Det var blant annet veldig fint å få ha ansvaret for en gudstjeneste om tro og håp sammen med Bodil, sier Ingebretsen.

Dette har gitt mersmak, sier diakonistudentene Bodil Wang (t.v.) og Jorun Ingebretsen.

Foto: Asle Finnseth

Han slapp gjennom nåløyet i 1934, til fem års klosterliv ved Diakonhjemmet. Derfra ble han sluppet løs på verden – på alt fra hvalkokerier til sykehjem.

Vitnet fra kull

Ja, det er utrolig hva det der opptaket i 1934 førte med seg, flirer Knut Ertsland (86). – Det var jo lærer jeg egentlig skulle bli.

Nå, nesten 70 år senere, har han litt mer av fasiten, der han lener seg frem over småkakene og kaffen i en diger villa på sørkanten av oslogryta.

På bordet mellom oss ligger det kildemateriale fra et fargesterkt liv: En gulnet årbok fra 50-tallet, oppslått på portrettet av den daværende løytnant Ertsland, sjef for feltsykehuset i Gaza. Et foto av den nybakte diakonstudenten fra 1934 – i høyt kneppet, sort uniform, med Malteserkors og det hele. Mellom bilder og bøker ligger det et ferskt debattinnlegg han har hatt på trykk i avisen Vårt Land, samt stensiler fulle av understrekninger; «Nytenkning om presterollen», står det på ett av dem.

KIRKENS STEBARN

Ertsland brenner for folkekirken, og særlig for dens evne til å «gå noen steg med dem som sliter mest». Og det til tross for at diakoner utdannet på 30-, 40- og 50-tallet opplevde laber interesse fra kirken som arbeidsgiver. Inntil 1950 hadde ikke Den norske kirke opprettet en eneste stilling forbeholdt diakonene. «Diakonene er Den

norske kirkes stebarn», utbrøt en mismodig diakonbroder på en generalforsamling i Broderforbundet i 1937 (se rammeartikkel).

– Ja. Vi ble utrustet til kirkelig tjeneste, først og fremst. Men kirken opprettet jo ikke diakonstillinger, påpeker Ertsland.

Den praktisk talt eneste veien inn i lønnet menighetsarbeid var å søke på klokkerstillinger.

– Jeg prøvde meg jo noen år som klokkerdiakon, i Bekkelaget i Oslo. Men det var nesten bare kirkebokføring de satte meg til, så det var ikke noe blivende sted for meg.

Slikt kunne de da heller hyre en kontordame til, mente jeg.

”Jeg ble plassert ombord på hvalkokeriet M/S «Balaena» – som sykepleier og sjesørger for besetningen.

ALLSIDIG

Jobbmulighetene åpnet seg imidlertid etterhvert på nærmest alle mulige andre steder: I Oslo-psykiatrien, ved

fengselssykehuset på Grini, i FN-systemet, i helsearbeid i Gaza og innen utbyggingen av sykehjem i hovedstaden.

– De fem årene ved Diakonhjemmet var en allsidig og gangbar kombinasjon. Tre års sykepleieutdanning, med mye praksistid. Så to år der vi hadde sosialfag, diakoni og teologi, samt regnskap og administrasjon. Og

så måtte vi jo lære å skrive på maskin, selv om vi stundom lurte på hva i all verden diakoner skulle med slikt.

Med denne bagasjen gikk de fleste av kandidatene fra Diakonhjemmet til jobber utenfor menighetene og de kristelige institusjonene. De ble sykepleiere, institusjonsledere, forvaltere, kasserere og sosialkuratorer.

– Denne formen for diakoni har ført meg til alle verdenshjørner; jeg overdriver ikke. For eksempel har jeg vært diakon i Sydishavet.

– Hva?

– Ja, for norske hvalfangere. Det var på oppdrag fra biskopen i Tunsberg. Jeg var plassert ombord på hvalkokeriet M/S «Balaena» – som sykepleier og sjelesørger for besetningen. Skulle være kirkens forlengede arm der det ingen prelater fantes. Det ble kanskje mer sykepleie enn sjelesorg, i fantastiske omgivelser. Jeg husker ennå en julaften der nede, hvor sterk midnattssolen sto inn mot blendingsgardinene...

NYSGJERRIG

Oppveksten hadde han på Stord, i et hjem der Santal-misjonen var hjertesak og der det jevnlig vanket predikanter, misjonærer og emissærer.

– Vi fikk høre mye forkynnelse. Som 15-åring var det særlig Jesu utfordring til disiplene – «Følg meg!» – som satte seg i meg. Det tror jeg beredte grunnen for mye av det som skjedde senere.

I nabolaget lå øvingsskolen for Lærerskolen på Stord, og den bokflinke unggutten hadde lenge tenkt å bli lærer.

– Men akkurat i det året det var mest aktuelt, i 1933,

besluttet departementet at det ikke skulle tas opp studenter ved lærerskolen på Stord. Så ble det Framnes folkehøgskule i stedet. Der møtte jeg et tvillingpar som hadde en bror som studerte på Diakonhjemmet. Dermed var nysgjerrigheten vakt.

Jeg søkte. Vi var 80 søkere til 13 plasser, men jeg hadde gode papirer, så det gikk bra.

«Faderhuset» på Steinerud i Oslo artet seg som en kryssning mellom kloster og kostskole for unge, idealistiske menn. Under forstanderens faderlige ledelse skulle tjenersinnet finne skikkelse i dem, i et strengt regulert bo- og utdanningsmiljø.

– Det var underforstått at Jesus var den store modellen, selv om det vel ikke ble terpet på akkurat det. Tjenersinnet handlet mye om underdanighet, om å gjøre det man ble pålagt, stillferdig, ydmykt, uten å mukke.

TATT OPP PÅ PRØVE

De første seks månedene ved Diakonhjemmet var å betrakte som en prøvetid.

– Skikket vi oss vel, ble vi opptatt på ordentlig, som diakonelever. Det vil si, det var jo bare vi 13 karene i mitt kull som ble det.

De syv jentene måtte nøye seg med å bli sykepleiere, de skulle ikke bli diakoner, de.

Opptaket skjedde ved en høytidelig seremoni i faderhusets eget kapell.

– Det var en sterk opplevelse. Jeg husker de tunge plysjgardinene; hvordan vi var kledd i våre skreddersydde, sorte diakonuniformer, jeg husker hvor flott tøyet følte i hånden når jeg tok uniformen på meg...Nåja, den endte jo forresten opp som smoking noen år senere.

– Hva?

– Ja. En skredder sydde den om for meg. Uniformen var jo tenkt til bruk ved kirkelige handlinger. Men når kirken ikke hadde plass for oss diakoner ble jo uniformen bare hengende i skapet, og det syntes jeg var litt råflott ... Men det var altså denne høytideligheten: I nærvær av alle diakonelevene fra

«Adelskap forplikter»: Diakoneleven Knut Ertsland, anno 1935, iført viktige symboler på at han var tatt opp på ordentlig: Sort diakonuniform, samt diakon-nåten med malteserkorset.

Foto: H.T. Schmidt

'39

Diakonhjemmet, høsten 1934. Studiene ble inngangsporten til så mange slags jobber for disse vordende diakonene. Men spesifikt kirkelige diakonstillinger var ikke å finne. Knut Ertsland lengst til venstre.

” Jeg har alltid ligget lavt i terrenget når det gjelder det der med Det store kallet fra Gud.

” Vi stilte oss i trappegangen på kirurgen, og sang så det ljomet opp og ut gjennom korridorene. «Gå omkring i Jesu navn...»

de fire kullene over oss ble vi kalt frem, en for en. Forstander Otto Halvorsen festet selv diakon-nålen med Malteserkorset til brystet på den enkelte, mens han sa «*Noblesse oblige*» – fransk for «Adelskap forplikter».

– Hvilket adelskap?

– Det var nok en henvisning til den inspirasjonen mange av pionerene innen den mannlige diakonien hentet fra Johannitterordenen. Den sto særlig sterkt på Malta på 1500- og 1600-tallet, forklarer Ertsland, som i pensjonistårene har tatt to turer til middelhavsøya på jakt etter ridderlig-diakonale røtter. Den katolske ordenen har sin opprinnelse i et sykehus for pilegrimer i Jerusalem i år 1050, og tiltrakk seg i de påfølgende århundrene mange unge riddere og adelsmenn fra landene rundt Middelhavet. Johannitterne utmerket seg tydeligst på to områder: Som pionerer innen hospitalsdrift og sykepleie, samt som «hellige krigere» i kristenhetens blodige bataljer med de muhammedanske sultaner.

OVERDIAKON PAVESTAD

Det smakte også av stram ordensdisiplin ved Diakon-hjemmet på 30-tallet.

– Vi bodde opptil fem-seks mann på rommene i elev-hjemmet og ble strengt påpasset. Ikke minst av overdiakon Pavestad med frue, de var barnløse og meget nøye på det. De spiste sammen med oss, og kunne være meget skarpe i kommentaren hvis vi ikke viste den fornødne dannelse. Ved frokostbordet var det alltid

andakt; ansvaret gikk på rundgang mellom fjerde- og femteårselevne.

Etter dagens dont skulle studentene synge pasientene til ro. – Vi stilte oss i trappegangen på kirurgen, og sang så det ljomet opp og ut gjennom korridorene. «Gå omkring i Jesu navn, hjelpe, trøste, lindre savn...». Eller, diakon-sangen fremfor noen: «Ei for å tjenes Herren kom...»

Klokken ti på kvelden skulle alle være i seng, helst med Bibelen ved hodeputa.

– Vi var pålagt å lese noen bibelvers før vi sovnet, for meg var det den reneste sovemedisin, jeg duppet som regel av før jeg hadde lest så mange linjene. Så, like før klokken syv neste morgen, tumlet vi ut og over gårds-plassen, i halvsøvne. Vi skulle rekke morgenstellet ved sykehuset. Frokost fikk vi først når det var overstått, et par timer senere.

Arbeidsdagen varte i ti timer. Og pasientene var fordelt etter datidens krav om bluferdighet: Mannlige pasienter skulle stelles av menn, og de kvinnelige – helst, og med en del unntak – av kvinner.

– Det var ganske strengt, det der, minnes Ertsland. – Bare en av de mannlige elevene fra hvert kull fikk lov å assistere når kvinner skulle opereres. Vi andre ble jaget fra operasjonsstuen. Det kunne avstedkomme kritikk hvis man ikke reduserte eksponeringen til et minimum.

– Så var det de berømmelige torsdagsmøtene, da, bivånet av forstanderen og hans hustru. Torsdagsmøtet skulle man ikke forsømme; jeg husker noen som fikk påpakning fordi de dristet seg til å gå på et møte i Arbei-

dernes ungdomsfylking (AUF) i stedet.

Denslags ateistiske sammenhenger – uansett hvor mye sosialt pathos den måtte mønstre for svake grupper – sto ikke høyt i kurs ved datidens diakonhjem.

”Døden har rykket nær. Nå ser jeg mye fremover, er veldig spent på det som venter.

SYKEHJEMS-PIONER

Da Ertsland var ferdig på Diakonhjemmet, bar det etter en økt ved Rikshospitalet til en jobb innen psykiatrien – på Dikemark. Han giftet seg og fikk etter hvert to sønner med sin Gudrun. I løpet av 50- og 60-tallet rakk han blant annet å være sjef for det norske feltsykehuset i Gaza, samt å videreutdanne seg innen sykehusadministrasjon. Da Oslo kommune tok fatt på byggingen av sine sykehjem tidlig på 60-tallet ble Ertsland hyret til å bygge et mønstersykehjem på Lambertseter, en av de nye drabantbyene som skjøt i været sør for Oslo-gryta. Erfaringene derfra tok han med seg som rådgiver for en rekke andre sykehjemsprosjekter i hovedstaden, blant dem Markushjemmet.

Da han ble pensjonist, i 1979, var det mest i navnet og lite i gavnet. Han ble student igjen, denne gang ved kristendomsstudiet på Menighetsfakultetet.

– Jeg var blitt for gammel til å fullføre teologistudiet, så jeg gav meg etter kristendom mellomfag. Men det åpnet for en rekke økter som vikarprest. Jeg har vært så mangt; sogneprest i Husnes i Bjørgvin, så var de i beit for en prest i Askvoll, så var det krise i Vardø. Vikariatet hadde jeg fram til jeg ble 80. Jeg kan se tilbake på mye rikt fra disse oppgavene, sier prestediakonen.

Knut O. Ertsland er ikke blant dem som har snakket i store bokstaver om Det store kallet fra Gud.

– Jeg har alltid ligget lavt i terrenget når det gjelder det der. Mye av det vi havner i, er nok tilfeldig. Kanskje er det bare i etterkant at den røde tråden viser seg, at det på forunderlig vis viste seg at vi hadde et spor å følge, en lagnad, kanskje. Jeg velger å tro Gud ordner det slik, sier han, og lar ordene synke.

SYK, MEN ENGASJERT

Han går nå i sitt 87. år. Kroppen og helsa er ikke lenger som før. En kreftsvulst har herjet med magen i et års tid.

– De gir meg ett til to år, flere hvis jeg er heldig. Døden har rykket nær, jeg var like ved å stryke med for et års tid siden. Nå ser jeg mye fremover, er veldig spent på det som venter. Jeg tror døden kommer som en befrier, det sier troen meg. Samtidig er jeg litt snurt på Gud som har fortalt oss så lite om det som forestår. Jeg trøster meg til de sterke glimtene av Faderen som Jesus har vist oss. Jeg blir mer og mer viss på at det var sentrum i Jesu oppgave: Å vise oss Faderen.

Selv om han har rukket å bli bestefar til fire og oldefar til to, er Diakonhjemmet fortsatt et hjertebarn. Da det for halvannet år siden ble mediedebatt om bekjennelseskrevet ved opptak til sykepleie- og sosionomstudier satte han seg raskt ved skrivemaskinen.

Han er også sterkt opptatt av at presteutdannelsen må få diakonale impulser, og at også andre enn ikke-teologer bør ordineres til prestedtjeneste..

– Jeg har et råd til MF: Det er sørgelig lite de vordende prestene får av innblikk i diakonien, kirkens omsorg for mennesker i nød. Det gjør at diakonene i alt for liten grad kommer til sin rett. Jeg er glad for det lille jeg har hørt om en samarbeidsavtale mellom MF og Diakonhjemmet. Kanskje kan det utvikles til en felles basisutdanning for både prester og diakoner, en plattform begge grupper har i bunnen, før de spesialisere seg? Jeg kommer til å følge med, fra sidelinjen, så lenge jeg kan.

Av Asle Finnseth (tekst og foto)

Like før Steg gikk i trykken er vi gjort kjent med at Knut Ertsland døde på Nordseterhjemmet i Oslo den 4. juni 2001, 86 år gammel. I forståelse med hans pårørende, og basert på premissene som var avtalt for publisering av intervjuet, velger vi likevel å trykke artikkelen.

Vi lyser fred over Knut Ertslands minne.

red.

«Stebarna» opprørt over stengte kirkedører

Flusset av vigslede diakoner – som kirken ikke hadde arbeid til.

Det var situasjonen på det kirkelige arbeidsmarkedet i flere tiår etter 1930.

Både Diakonhjemmet og studentene forsto studiet primært som en utrustning til kirkelig tjeneste, og da først og fremst i Den norske kirke. Men bare rundt en tredel av kandidatene fikk seg arbeid i en kirkelig sammenheng eller ved en kristelig institusjon. Pr. 1965 var det ikke opprettet en eneste stilling i Den norske kirke som var forbeholdt diakoner. Det fremgår av historiskriftet «Mannsmot og tenarsinn» av Gunnar Stave, som ble utgitt ved Diakonhjemmets 100-årsjubileum

i 1990. «Diakonene er Den norske kirkes stebarn», sa en opprørt diakonbroder på en generalforsamling i Broderforbundet, diakonenes sammenslutning, i 1937.

Den labre kirkelige viljen til å opprette diakonstillinger skapte mye mismot og skuffelse i diakonenes rekke. Under en generalforsamling i Broderforbundet i 1939 uttrykte Kristian Ørjavik sin bekymring i dramatiske vendinger:

Unge menn som «av hensynet til sitt kall» gjerne hadde investert i tilsammen syv års utdanning, «tvinges til å ta livslang tjeneste på sinnssykeasylene...De fristes til sår motløshet, vantro og

resignasjon...Fristelsen er overhengende til å selge sin førstefødselsrett, det vil si det kall de har fått av Gud, for de chancer, som staten og de materialistiske fagforeninger byr dem.»

Andre understreket på sin side at diakonien har et stort handlingsrom også utenfor de eksplisitt kirkelige stillinger.

Mange initiativ ble tatt i årenes løp for å få fart på opprettelsen av sognediakonstillinger i Den norske kirke, med magert resultat. Først på 1980-tallet ble det fart i bevilgningene til slike stillinger.

Under politiskjorta til Helge Schønberg-Hansen bor det en usedvanlig kombinasjon: En konstabel med videreutdanning som diakon. Er han sjelesørger for dem han legger i jern?

Diakon med blålys

Det fungerer vel ikke akkurat sånn, smiler Schønberg-Hansen (27), til daglig ansatt ved Bærum politistasjon.

Som kanskje den eneste politimann i Norge har han – med støtte fra sjefen og tillempet turnus – fått anledning til å plusse på politikompetansen med studier i diakoni ved Diakonhjemmet. De 20 vekttallene i diakoni tok han på deltid, over to år, med avsluttende eksamen i fjor vår. Under utenlandspraksisen hadde han perm med lønn. – Som sjefen min sa det: «Det du får med deg der, er det god bruk for i politiyrket.»

– *Hva tror du han siktet til?*

– Ikke minst dette med innlevelse og kommunikasjon, evnen til å møte mennesker når de har det som verst, både med fasthet og forståelse. Eksempelvis når vi må rykke ut for å hente et barn fra et hjem der foreldrene ruser seg, eller kommer til åstedet for en alvorlig trafikkuulykke. Det er fort gjort å legge stein til byrden for folk hvis man kommuniserer ufølsomt.

– *Hva lærer dere om slikt på Politihøgskolen?*

– Vi har undervisning i psykologi,

der slike utfordringer berøres. Men generelt er vel ikke kommunikasjon det Politihøgskolen er best på. Her må jeg si at undervisningen i sjelesorg på Diakonhjemmet har stor overføringsverdi; det er kanskje det nyttigste jeg fikk med meg derfra.

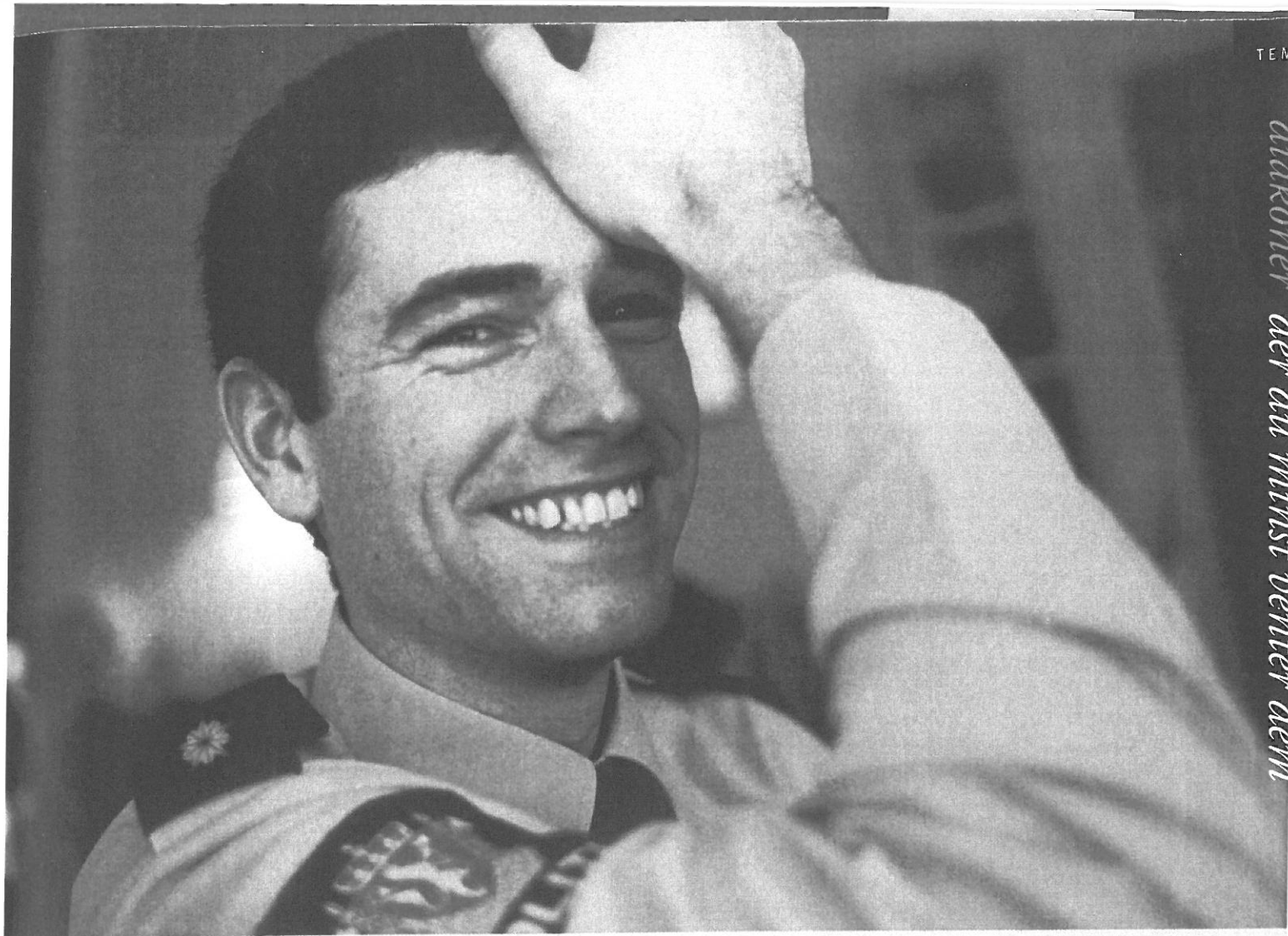
TIPS FRA EN KAMERAT

Helge Schønberg-Hansen har mange linker til Diakonhjemmet. Blant annet har ektefellen Ragnhild har tatt sykepleien her. Men det var en kamerat som etter å ha studert noen år ved Diakonhjemmet brakte han på tanken om å ta diakoni på deltid.

– «Dette er sikkert noe for deg», sa han. Blant annet siktet han til at jeg tidligere hadde vært interessert i å utdanne meg for en jobb i kirken. Et halvt år før jeg begynte på politiutdannelsen var jeg egentlig innstilt på å studere til prest. Men så ble det av en eller annen grunn politiet. Nå fikk jeg både i pose og sekk; fartstid i politiet, samt en spennende, kirkelig utdanning ved Diakonhjemmet. Jeg er glad for at de tre årene fra Politihøgskolen ble godkjent som basis for opptak; det vanlige er jo at studentene

Selv mord. Familievold. – Den norske hverdagsnøden kan være sterk kost, sier «politidiakon» Helge Schønberg-Hansen

ne er sykepleiere, sosionomer eller lærere. Schönberg-Hansen jobbet på full tid i politiet mens han tok deltidsstudiet.

– Det var et skikkelig hardt løp. Men takket være velvilje når det gjaldt å lempe på turnusen, samt at jeg fikk permisjon med lønn under praksisperiodene, så gikk det.

DRIVER NATTKAFE

27-åringen har fartstid fra kirkelig ungdomsarbeid, både i Ten Sing Norway og i drift av en nattkafe for ungdom i Oslo Vest.

– Det kan godt hende jeg kommer til å søke jobb som sognediakon en gang i fremtiden. Men akkurat de nærmeste årene blir jeg nok i politiet. Jeg trives godt i jobben. Den er utrolig allsidig. Det dreier seg om alt fra å hjelpe gamle damer med låste bildører til å møte rusbelastet ungdom eller håndtere et gisseldrama.

– Ordet *diakoni* betyr jo, direkte oversatt fra grunnteksten, «å tjene». Og dere i politiet omtales gjerne som tjenestemenn?

– Når politiet virkelig gjør jobben sin, handler det jo nettopp om å tjene. Eller som det gjerne står oppslått hos den lokale sheriff i USA: «Serve the people!» Diakoniutdannelsen er en god hjelp til å oppdage tjenestens mulighet, ikke minst i jobbhverdagen. Enten man er sykepleier, sosionom eller politimann. Samtidig har diakonen og politimannen selvsagt ulike roller, og jeg prøver å passe på å ikke rote dem sammen.

– Hos konstabelen er det mer lov enn evangelium?

– Klart.

– *Hvordan reagerer macho-kulturen i politiet på at en kollega får lønnet perm for å kvalifisere seg til omsorgsarbeid med kristent fortegn?*

– Kulturen i politiet var nok mye mer macho før. Nå er det mye mer lov for en politimann å grine etter tøffe, psykiske påkjenninger. Mange kan ha en tøff fasade, men har ofte plass for de mykere sidene under vesten. Jeg har bare møtt velvilje fra kollegene for studiene ved Diakonhjemmet. Begrepet «diakoni» sier dem lite eller ingenting. Men når det først er forklart har de ikke noe problem med å se relevansen.

TETT PÅ NØDEN

På patrulje ser han den norske hverdagsnøden i hvitøyet. Det kan være sterk kost, også for en diakonal konstabel.

– Sjokket etter selvmordene. Fortvilelsen etter promilledommen. Gjengangerne fra narkomiljøet. Og så alle ungdommene, da, som har et umettelig behov for voksenkontakt. Noen er så sugne at de takker deg etter at du har kjeftet dem huden full; da er de ihvertfall sett. Det aller verste er å høre foreldre si: «Denne gutten har vi gitt fullstendig opp. Nå får dere i politiet håndtere ham som best dere kan».

Ikke sjelden blir ansiktene med ham hjem. – Det blir noen bønneemner, ja. Og så tenker jeg på at det burde være et tettere samarbeid mellom politi og kirke her. At kirken var tydeligere til stede ved denne fronten.

Av Asle Finnseth (tekst og foto)

– *Jeg har fått både i pose og sekk: Fartstid i politiet, kombinert med en spennende kirkelig utdanning ved Diakonhjemmet, sier konstabel Helge Schönberg-Hansen.*